

Received/Geliş: 20.03.2017///Accepted/Kabul: 28.10.2017

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA KARŞI GELİŞTİRDİKLERİ TUTUMLAR

Yrd. Doç. Dr. Esra BALGALMIŞ

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü,
esrabalgalmis@yandex.com

Engin KAYIR

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Lisans Öğrencisi

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı geliştirdikleri tutumları incelemektir. Çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul, İzmir, Antalya, Tokat, Gaziantep, Ağrı, Kırıkkale'de çalışmakta olan 139'u kadın, 106'sı erkek toplam 245 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen 10 soruluk bir anket kullanılmıştır. Ankette, sınıf öğretmenlerinin en sık karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışına yönelik olarak hazırlanmış 10 durum ve her bir durum için öğretmenlerin çözüm için kullandıkları 6 tutum seçeneği olarak sunulmuştur. Katılımcılardan belirtilen davranış gerçekleştiğinde ne tür bir tutum içerisinde olacaklarını seçenekler içerisinde seçmeleri istenmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel olarak incelenerek analiz edilmiş ve sonuçlar grafiklerle görselleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre; öğretmenlerin öğrenciler arasında kavga çıktığında çoğunlukla sorunu öğrencilere kendi aralarında çözdürmeye çalıştıklarını, derse karşı ilgisiz olan öğrencilere ilgi duydukları alanlarla ilgili ödevler verdiklerini, kopya çeken öğrencilerle görüşme yaparak güvenlerini sarstıklarını bildirdiklerini, kendilerine karşı saygısızlık yaptığını düşündükleri öğrencilerle özel olarak görüştiklerini, sınıf düzenini bozan öğrencileri sözlü olarak uyardıklarını, sınıf içerisinde gruplaşmalar olduğunda ortak oyunlar oynatarak sınıf bütünlüğünü sağlamaya çalıştıklarını, sorumluluk almaktan kaçınan öğrenciler için ödüllü hedefler koyarak onları sorumluluk almak konusunda motive ettiklerini, kıyafet, saç, turnak temizliğine dikkat etmeyen öğrenciler için çeşitli örneklerle temizliğin önemini anlattıklarını, derslere katılmayan öğrencilerin katılımını sağlamak için onların bilgi seviyesine uygun sorular yönelttiklerini ve arkadaşının fiziksel özellikleriyle ilgili onlara hoş olmayan sözler söyleyen öğrencilere her insanın farklı olabileceğini konusunu somutlaştırarak anlattıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı yapıcı bir tutum sergilemeleri ve uzun vadeli çözümleri hedefleyen birbirleriyle tutarlı yaptırımlar uygulamaları gerekmektedir. İstenmeyen davranışları tetikleyen durumların ortadan kaldırılması ve tutarlı yaptırımlar oluşturulması için bu konuda yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: sınıf yönetimi, disiplin, istenmeyen öğrenci davranışları, sınıf öğretmeni

ATTITUDES OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS TOWARDS STUDENTS' UNDESİRED BEHAVIORS

ABSTRACT

The purpose of the study is to examine the attitudes of primary school teachers towards undesired student behaviors. The study was carried out in 2014-2015 academic year spring semester. The sample of the study consists of 139 female and 106 male in total 245 primary school teachers working in İstanbul, İzmir, Antalya, Tokat, Gaziantep, Ağrı, Kırıkkale. As data collection tool, researchers developed a ten-item undesired behavior questionnaire. Each question in the questionnaire includes an example of students' undesired behavior situation and ask teachers to choose an option among six about what they might react in that situation. The data were

examined and analyzed descriptively and the results were visualized with graphs. According to findings; when students have problems with each other, at the first sight teachers mostly allow students to solve the problem with themselves, when students do not interested in the lesson, teachers mostly give them homework assignments that they are interested in, when students cheating during the exam, teachers mostly interview with students personally to let them know they have broke their trust, teacher also interview personally with disrespectful students to inform them about their faults, teachers warn students verbally who break the classroom rules, when students are grouped in class teachers try to maintain class integrity by playing games altogether, with students who avoid from taking responsibility, teachers tries to motivate them by putting praiseful targets for them, teachers tell the importance of cleanliness by various examples for students who are not paying attention to clothes, hair, nail cleanliness, for the students who do not participate into the class discussion, teachers ask new questions appropriate for their knowledge level, and teachers tell students who make fun of their friend's physical characteristics that each person have their own characteristics and sometimes they might be different. In order to demonstrate a constructive attitude towards the unwanted student behaviors, teachers should apply consistent sanction for the same behavior. It is recommended that new studies be carried out in order to create consistent sanctions and remove the circumstances that cause undesired behaviors.

Key words: *classroom management, discipline, students' undesired behaviors, primary school teacher*

1.GİRİŞ

Farklı kültürlerden, sosyoekonomik düzeylerden gelen ve aynı sınıf ortamında buluşan öğrencilerin gereksinimleri, algıları, beklentileri ve tutumları birbirlerinden farklılık göstermesi nedeniyle, öğrencilerin zaman zaman sınıf ortamında istenmeyen davranışlarda buldukları gözlenmektedir. Genel anlamda okullarda eğitimi ve güvenliği engelleyen her tür davranış, istenmeyen davranış olarak nitelendirilebilir. Çalışma kapsamında istenmeyen öğrenci davranışları olarak öğrenciler arası fiziksel ve sözlü şiddet, öğrencilerin derse ilgisiz davranması, öğrencilerin dersin akışını bozması, kopya çekmek, öğrencilerin sorumluluk üstlenmekten kaçınması, sınıf arkadaşları ile dalga geçmeleri, temizliğe dikkat etmemeleri olarak belirlemiştir. Bu tür istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları bazı başa çıkma yolları ise kızarım, sözlü olarak uyarım, notunu kırarım, sınıfta hatasını itiraf ettirerek alkışlatırım, ödüllerden mahrum ederim, ön sıraya oturturum, sınıf başkanı yaparım, yerlerini değiştiririm, disiplin kuruluna sevk ederim, görmezden gelirim, arkadaşlarına onu yalnız bırakmalarını telkinlerim, göz teması kurarım gibi davranışlar olarak belirlenmiştir.

Sınıf öğretmenin en temel görevlerinden biri istenmeyen davranışların kaynağını belirleyerek azaltmak ve sağlıklı sosyal yaşam ve öğrenme alanları oluşturmaktır. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedenlerinin anlaşılması ve öğretmen olarak doğru davranışlarla yaklaşılması daha sağlıklı öğrenme ve öğretme ortamları için gereklidir. Bunun içinde öğrencilerin istenmeyen öğrenci davranışlarının iyi tanımlanıp, nedenlerinin iyi bilinmesi ve davranışa göre etkili çözüm stratejilerinin uygulanması gerekir. İstenmeyen davranışların kontrol edilebilmesi, önlenbilmesi veya etkili yönetilebilmesi istenmeyen davranışa nasıl yaklaşıldığına bağlıdır.

Okulun genel disiplin politikası istenmeyen davranışların yönetilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Bu açıdan disiplin yaklaşımları olumlu ve olumsuz disiplin yaklaşımları olarak iki kategoride sınıflandırılabilir.

A- Olumlu disiplin yaklaşımları; yönlendirici disiplin, önleyici disiplin, öğretici disiplin, sorumluluk bilincini geliştiren disiplin, ahlaki disiplin vb.

B- Olumsuz disiplin yaklaşımları; cezalandırıcı, bastırıcı, kollayıcı, kıyaslayıcı ve dengesiz disiplin (Uzun, 2005; s. 59).

Olumlu disiplin yaklaşımları, istenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce uzun vadede önlem almaya yönelik iken, olumsuz disiplin yaklaşımları, kısa vadede problemi bastırarak olumsuz sonuçların engellenmesine yöneliktir. Olumlu disiplin yaklaşımları, okul güvenliğini tehdit eden risk faktörlerini azaltmaya yönelik okul-aile-sivil toplum işbirliğini kapsamında, öğrencilere değerler eğitimi vermek, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri vermek, öğrencilerin başarısını desteklemek, sosyal faaliyetlere katılımlarını sağlamak, maddi olanakları sınırlı öğrencilere destek sağlamak gibi önlemlerden oluşur. Kısa vadede ise olumsuz davranışa yönelik olarak öğrenci ile yapıcı konuşma yapmak, göz ilişkisi kurmak ve küçük yanlışları görmezden gelmek olarak değerlendirilebilir. Olumsuz olarak değerlendirilen disiplin yaklaşımları ise, cezalandırıcı, bastırıcı, kollayıcı, kıyaslayıcı, anlık çözümler üreten ve dengesiz disiplin sağlayan yaklaşımlardır. Olumsuz olarak değerlendirilen disiplin yaklaşımları ise, uyarma, azarlama, yerini değiştirme, dalga geçme, sınıftan çıkarma, hak ve ayrıcalıktan yoksun bırakma, sınıfta alıkoyma, isteğini yapmama, ailesine şikâyet etme, fiziksel olmayan ceza verme yer almaktadır.

Öğretmenlerin en çok karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları öğrenciler arası fiziksel ve sözlü şiddet, öğrencilerin derse ilgisiz davranması, öğrencilerin dersin akışını bozması, kopya çekmek, öğrencilerin sorumluluk üstlenmekten kaçınması, sınıf arkadaşları ile dalga geçmeleri, temizliğe dikkat etmemeleri olarak tespit edilmiştir. Bu tür istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin uyguladıkları başa çıkma yolları ise kızarım, sözlü olarak uyarım, notunu kırarım, sınıfta hatasını itiraf ettirerek alkışlatırım, ödüllerden mahrum ederim, on sıraya oturturum, sınıf başkanı yaparım, yerlerini değiştiririm, disiplin kuruluna sevk ederim, görmezden gelirim, arkadaşlarına onu yalnız bırakmalarını telkinlerim, göz teması kurarım gibi daha çok kısa vadeli çözümler olduğu belirlenmiştir. Ancak bu tür önlemler istenmeyen davranışın tekrar ortaya çıkmasını engellemeye yönelik olmayıp, olumsuz etkileri azaltmaya dönük olan önlemlerdir. Bunun yanında görece daha az da olsa, her şeye müdahale etmem, ilgi duyduğu alanlarla ilgili ödevler veririm, sorunu aralarında çözmelerini sağlarım, özel olarak görüşürüm, güvenimi sarstığımı söylerim, ortak oyunlar oynatırım, ödüllü hedefler koyarım, farklı örneklerle temizliğin önemini belirtirim, derse katılımını sağlamak için bilebileceği sorular yöneltirim, aile ile işbirliği yaparım ve her insanın farklı olabileceğini konusu somutlaştırarak derste anlatırım. gibi daha olumlu çözüm önerilerine başvurduklarını belirtmişlerdir.

Literatürde yer alan farklı araştırmalar incelendiğinde istenmeyen öğrenci davranışlarının bu araştırmada saptanan istenmeyen öğrenci davranışları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda öğretmenlerin hem kısa vadeli hem de uzun vadeli başa çıkma yollarına başvurdukları görülmüştür (Çanakçı ve Çankaya, 2011; Elban, 2009; Kılıç-Özmen, 2009). Bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin sınıf içerisinde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı geliştirdikleri tutumları belirlemektir.

2.YÖNTEM

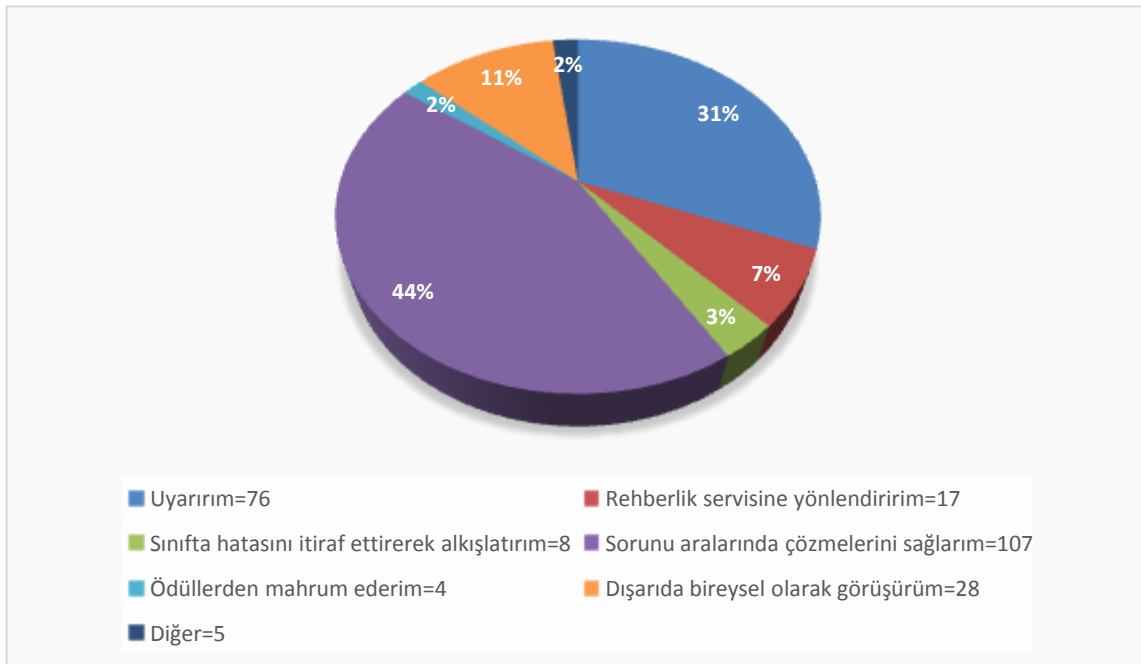
Çalışma betimsel nitelikte nicel bir araştırmadır. Araştırmanın örneklemini, Türkiye'nin yedi bölgesinden birer il seçilerek her bir ildeki 35 sınıf öğretmeni elverişli örnekleme ile oluşturulmuştur. Çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, İstanbul, İzmir,

Antalya, Tokat, Gaziantep, Ağrı, Kırıkkale illerinde çalışmakta olan 139 kadın, 106 erkek toplam 245 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları, örnekleme bulunan ve 245 sınıf öğretmenlerine gönderilerek bu formları doldurmaları istenmiştir. Araştırmada sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik olarak hazırlanmış 10 durum ve her bir durum için öğretmenin ne yapacağını seçeceği 6 kapalı uçlu, 1 açık uçlu seçenekten oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Öğretmenlerden geçmiş yaşantılarını düşünerek karşılaştıkları bu öğrenci davranışlarına karşı en çok izledikleri tutumu işaretlemeleri istenmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliliği için görüşme formu hazırlanırken alanda uzman iki akademisyenden görüş alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır, öğretmenlerin görüşme formlarını doldururken bireysel cevap vermeleri istenmiştir. Bu çalışmaya katılan her bir sınıf öğretmeni üniversitelerin sınıf öğretmenliği bölümlerinden mezun olduğu teyit edilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel olarak incelenerek analiz edilmiş ve sonuçlar grafiklerle görselleştirilmiştir.

3.BULGULAR

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının ilk sorusu öğrenciler arasında kavga olduğu durumda nasıl bir davranış gösterdikleri ile ilgilidir. Grafik 3.1'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 1. Öğrenciler Arasında Kavga Durumundaki Öğretmen Davranışları

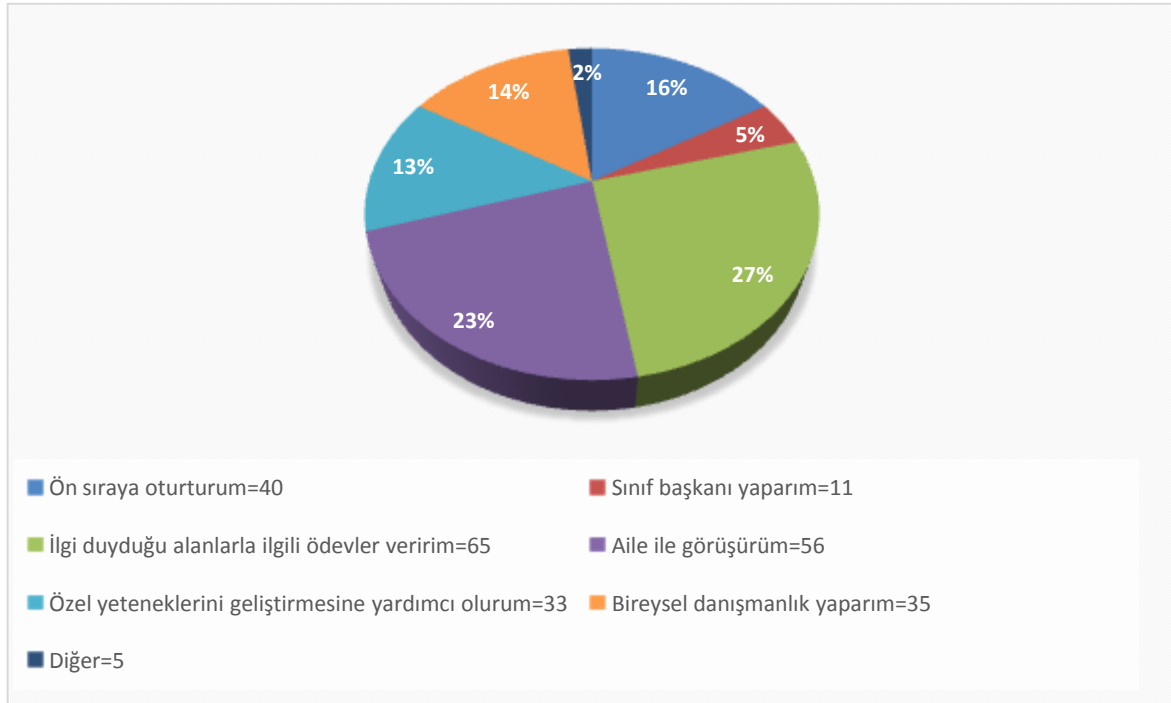

Öğretmenlerin en sık karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının başında öğrenciler arasında gerçekleşen fiziksel ve sözlü kavgalar gelmektedir. Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmenin %44'ü (107 kişi) bu problemle karşılaştığında "sorunu aralarında çözmelerini

sağlarım”, % 31’i (76 kişi) “*uyarırım*”, % 11’i (28 kişi) “*dışarıda bireysel olarak görüşürüm*”, % 7’si (17 kişi) “*rehberlik servisine yönlendiririm*”, % 3’ü (8 kişi) “*hatasını itiraf ettirerek alkışlattırırım*” ve % 2’si (4 kişi) “*ödüllerden mahrum ederim*” diye cevap vermiştir. Görüldüğü gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu iki öğrenci arasında bir problem olduğunda çözüme dahil olmaktansa bu sorunu öğrencilerinin kendi aralarında çözmelerinin daha doğru olacağını düşünmektedirler. Öğrencileri uyararak fikri de öğretmenler tarafından tercih edilen bir durumdur. Dışarıda bireysel olarak görüşme sadece 28 öğretmen tarafından tercih edilen bir öğretmen davranışı olmuştur.

Öğretmenlerin sıklıkla karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarından bir diğeri öğrencilerin derse karşı ilgisiz olmalarıdır. Öğretmenlere yöneltilen ikinci soru, derslerine karşı ilgisiz olan öğrencilere karşı nasıl bir davranış gösterdikleri ile ilgilidir. Grafik 2’de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

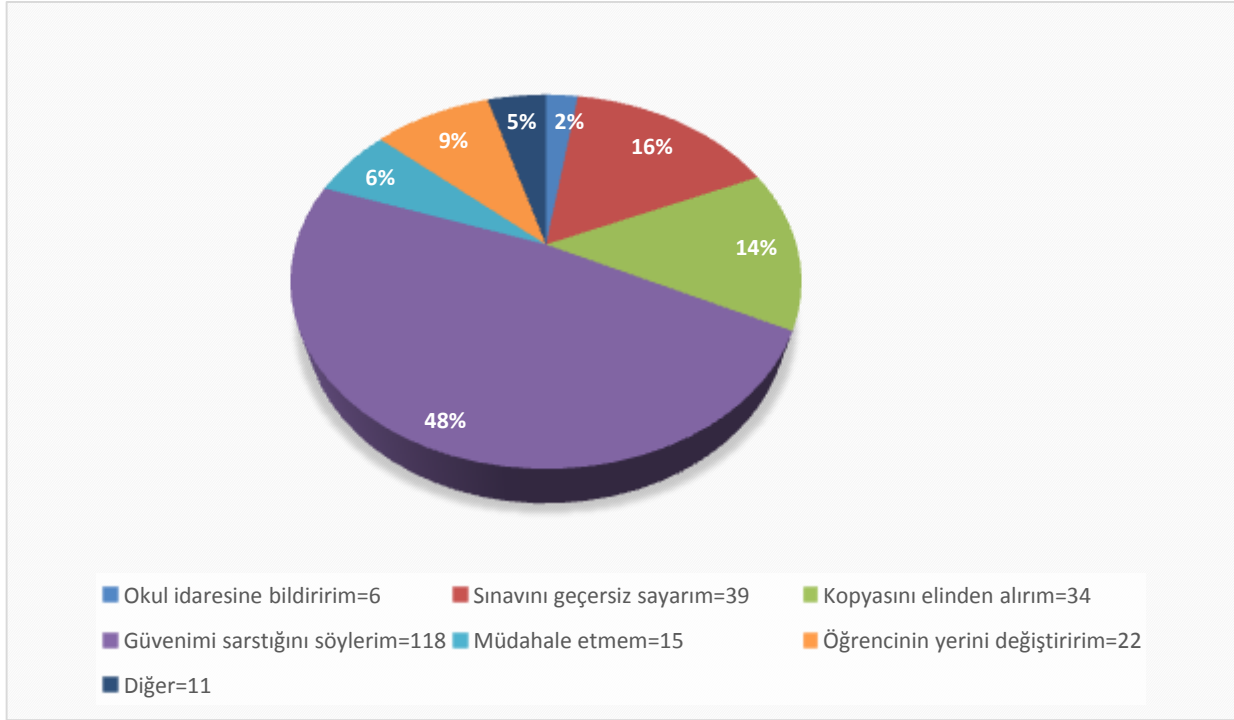
Grafik 2. Derse Karşı İlgisiz Öğrencilere Karşı Öğretmen Davranışları

Araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmenin %27’si (65 kişi) bu problemle karşılaştığında “ilgi duyduğu alanlarla ilgili ödevler veririm”, % 23’ü (56 kişi) “*ailesi ile görüşürüm*”, % 16’sı (40 kişi) “*ön sıraya oturturum*”, % 14’i (35 kişi) “*bireysel danışmanlık yaparım*”, % 13’ü (33 kişi) “*özel yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olurum*” ve % 5’i (11 kişi) “*sınıf başkanı yaparım*” diye cevap vermiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun derse karşı ilgisiz olan öğrenciye karşı ona ilgi duyduğu alanlarla ilgili ödev vermenin uygun olacağını düşünmektedirler. Konu ile ilgili olarak ailesi ile görüşme fikri de öğretmenler tarafından tercih edilen bir durumdur. Ancak bireysel danışmanlık yapmak sadece 35 öğretmen

tarafından tercih edilen ve öğrencileri ön sıraya oturtmaktan bile sonra gelen bir öğretmen davranışı olmuştur. Bir diğer istenmeyen öğrenci davranışı da öğrencilerin sınavda kopya çekmeleridir. Öğretmenlere yöneltilen üçüncü soru, öğrencilerin sınavda kopya çekmelerine karşılık olarak nasıl bir davranış sergiledikleri ile ilgilidir. Grafik 3'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 3. Kopya Çekilmesi Durumunda Öğretmen Davranışları

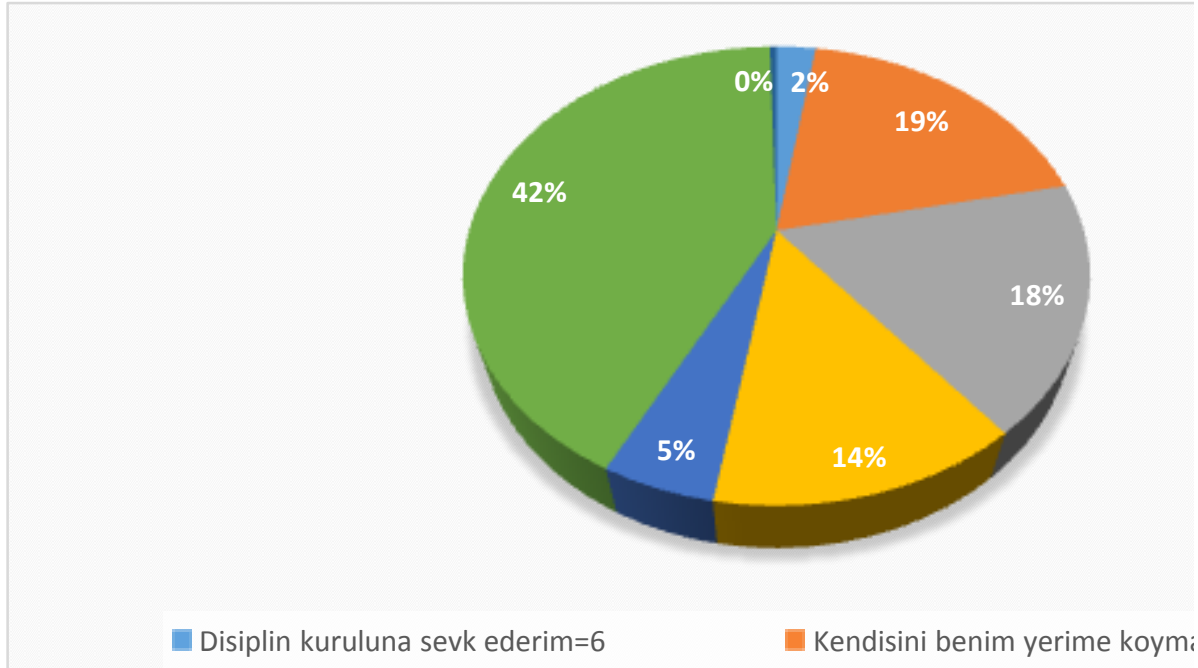

Araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 48'i (118 kişi) bu problemle karşılaştığında "Güvenimi sarstığımı söylerim", % 16'sı (39 kişi) "sınavını geçersiz sayarım", % 14'ü (34 kişi) "kopyasını elinden alırım", % 9'u (22 kişi) "öğrencinin yerini değiştiririm", % 6'sı (15 kişi) "müdahale etmem" ve % 2'si (6 kişi) "okul idaresine bildirim" diye cevap vermiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun kopya çeken öğrenciye karşı yapılacak en iyi davranışın öğrenciye güvenlerini sarstığını söylemek olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin sınavını geçersiz saymak ve kopyasını elinden almak gibi soruna anlık çözümler buldukları da gözlenmiştir. Görece az da olsa bu durum karşısında hiç bir şey yapmayan öğretmenlerin olduğu görülmüştür. Olayı bir disiplin suçu olarak görüp okul idaresine bildiren 6 öğretmenin olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları arasında üzerinde durulması gereken diğer bir problem öğrencilerin saygısız davranışlarıdır. Öğretmenlere yöneltilen

dördüncü soru, öğrencilerin sınıf içerisindeki saygısız davranışlarına karşı nasıl bir davranış sergiledikleri ile ilgilidir. Grafik 4'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

4. Öğretmene Karşı Saygısızlık Durumunda Öğretmen Davranışları

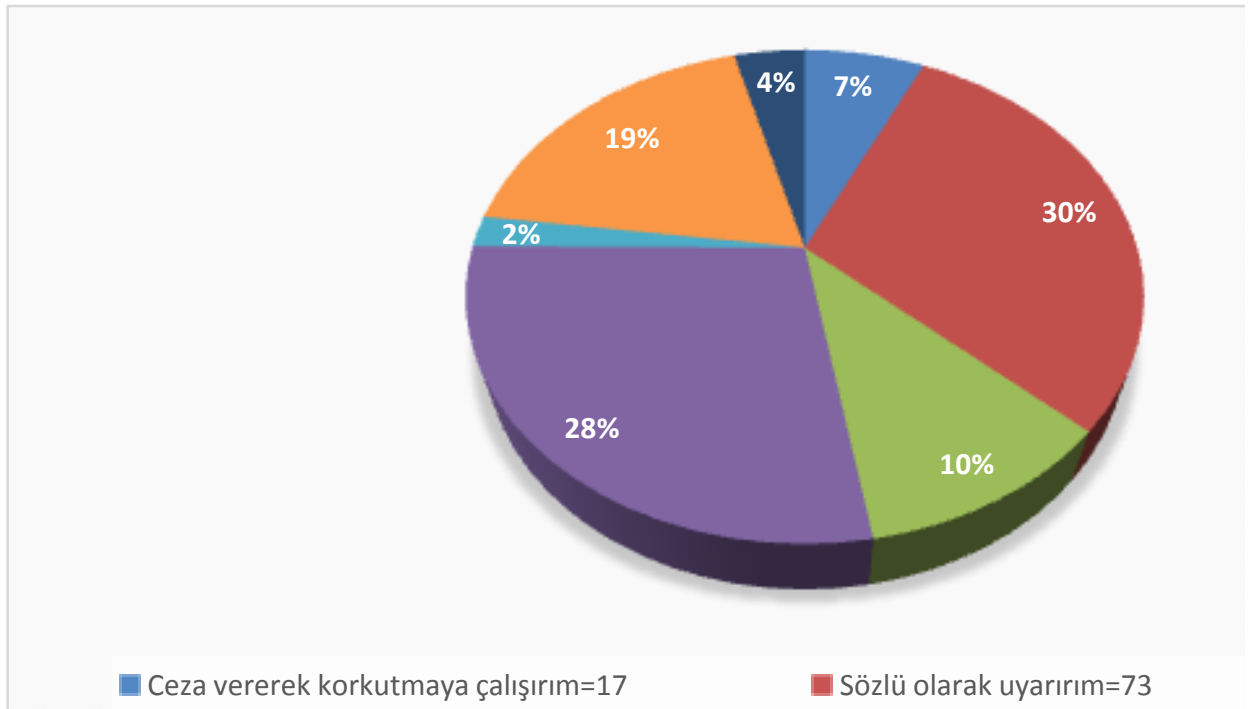

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 42'si (103 kişi) bu problemle karşılaştığında “*özel olarak görüşürüm*”, % 19'sı (47 kişi) “*kendisini benim yerime koymasını isterim*”, % 18'i (43 kişi) “*ben dili kullanırım*”, % 14'ü (33 kişi) “*kızırım*”, % 5'i (12 kişi) “*görmezden gelirim*” ve % 2'si (6 kişi) “*okul idaresine bildiririm*” diye cevap vermiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun kendileri ile ilgili bir sorun olduğunda öğrenciyle özel olarak görüşmeyi tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin bir bölümü de öğrencilere empati yaptırmaya çalışmak, ben dili kullanmak gibi davranışlarla öğrencilerin kendi hislerini anlamasını sağlamaya çalıştıkları gözlenmiştir. Görece az da olsa bu durum karşısında olayı görmezden gelen öğretmenlerin olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı sınıf düzenini bozan öğrencilerdir. Öğretmenlere yöneltilen beşinci soru, öğretmenlerin sınıf düzenini bozan

öğrencilere nasıl bir yaptırım uyguladıkları ile ilgilidir. Grafik 5'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

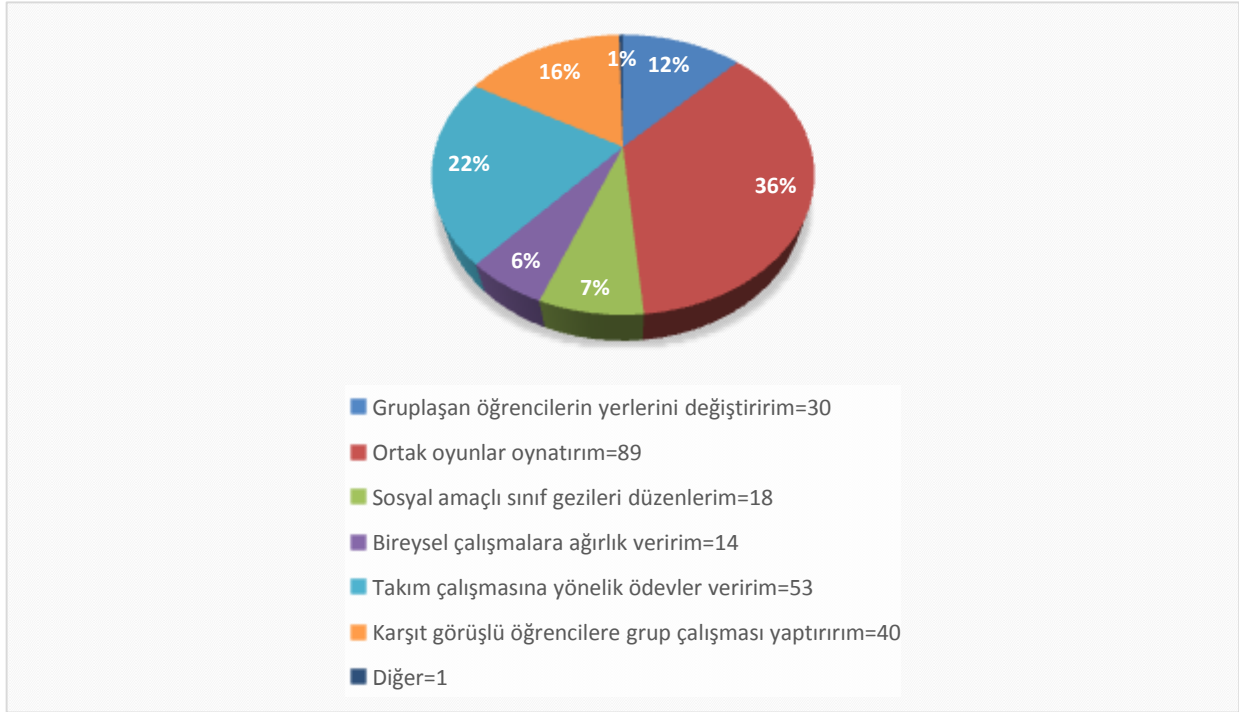
Grafik 5. Sınıf Düzenini Bozmaya Çalışan Öğrencilere Karşı Öğretmen Davranışları

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 30'u (73 kişi) bu problemle karşılaştığında "sözlü olarak uyarırım" % 28'i (68 kişi) "özel görevler veririm", % 19'u (46 kişi) "göz teması kurarım", % 10'u (26 kişi) "öğrencinin yerini değiştiririm", % 7'i (17 kişi) "ceza vererek korkutmaya çalışırım" ve % 2'si (5 kişi) "arkadaşlarına onu yalnız bırakmasını telkin ederim" diye cevap vermiştir. Öğretmenlerin bir bölümünün sınıf düzenini bozan öğrencilere karşı hem çoğunluğunun soruna yine anlık bir çözüm getirmeyi tercih ederek sınıf düzenini bozan öğrencilere karşı olumlu bir bölümünün olumsuz disiplin davranışları sergiledikleri görülmektedir. Bir kısmı öğrencileri anında sözlü olarak uyarmayı tercih ederken diğer bir bölümü özel görevler vererek öğrencileri yaptıkları olumsuz davranıştan uzaklaştırmaya çalışmaktadırlar.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı ise sınıf içi gruplaşmalardır. Öğretmenlere yöneltilen altıncı soru, öğretmenlerin sınıf içerisinde gruplaşan öğrencilere karşı nasıl bir tavır takındıkları ile ilgilidir. Grafik 6'da öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 6. Sınıf İçi Gruplaşmalara Karşı Öğretmen Davranışları

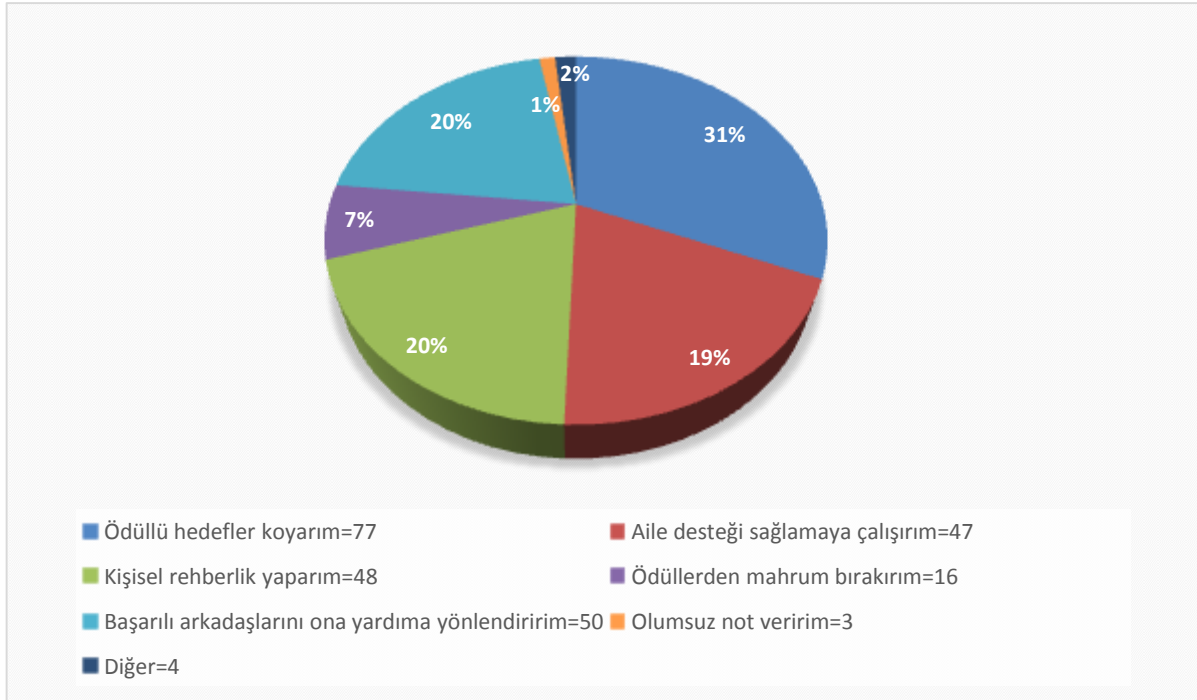

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 36'sı (89 kişi) bu problemle karşılaştığında "ortak oyunlar oynatırım", % 22'si (53 kişi) "takım çalışmasına yönelik ödevler veririm", % 16'sı (40 kişi) "karşıt görüşlü öğrencilere grup çalışması yaptırırım", % 12'si (30 kişi) "gruplaşan öğrencilerin yerlerini değiştiririm", % 7'si (18 kişi) "sosyal amaçlı sınıf gezileri düzenlerim" ve % 6'sı (14 kişi) "bireysel çalışmalara ağırlık veririm" diye cevap vermiştir. Sınıf ortamında sıklıkla görülebilen ve istenmeyen davranışlar arasında kabul edilen öğrenci

gruplaşmalarına karşı öğretmenlerin genel olarak ortak oyunlar oynatarak sınıf içi gruplaşmaların önüne geçmeye çalıştıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı ise öğrencilerin sorumluluk almaktan kaçınmalarıdır. Öğretmenlere yöneltilen yedinci soru, öğretmenlerin sınıf içerisinde gruplaşan öğrencilere karşı nasıl bir tavır takındıkları ile ilgilidir. Grafik 7'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 7. Öğrencilerin Sorumluluk Almaktan Kaçınmaları Durumundaki Öğretmen Davranışları

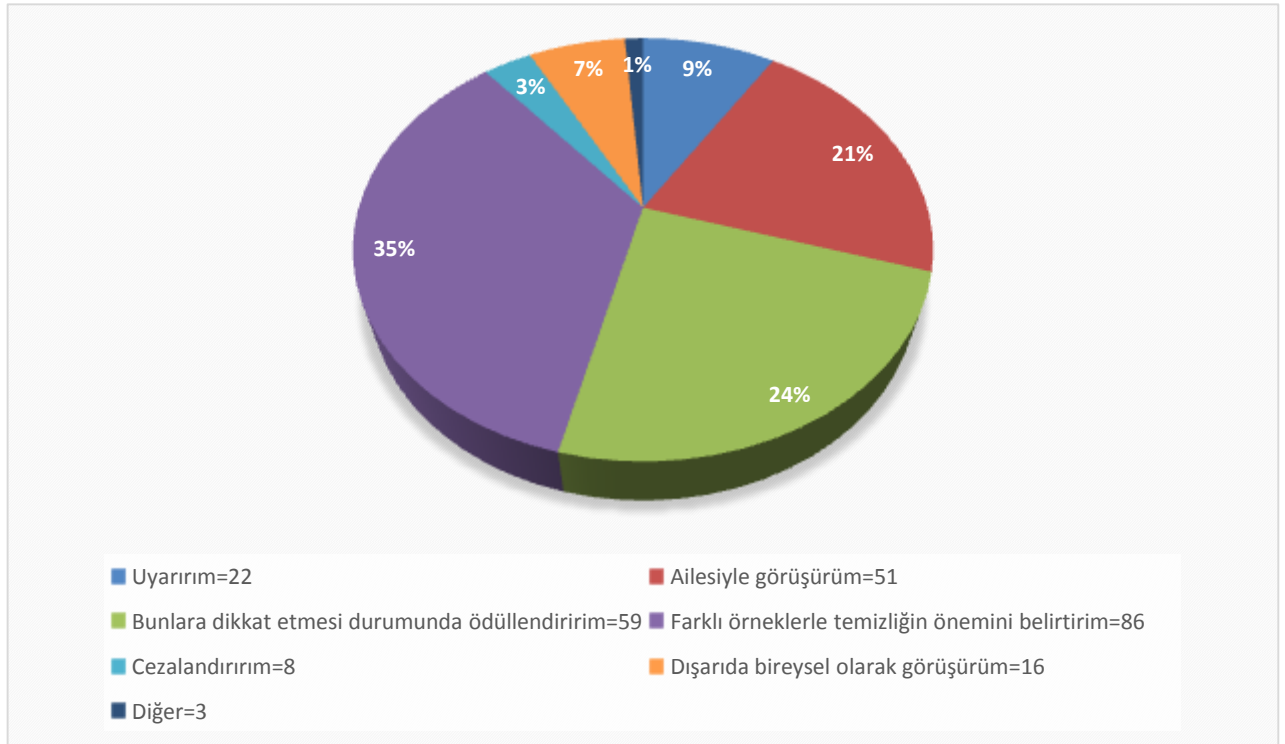

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 31'i (77 kişi) bu problemle karşılaştığında "ödüllü hedefler koyarım", % 20'si (50 kişi) "başarılı arkadaşını ona yardıma yönlendiririm", % 20'si (48 kişi) "kişisel rehberlik yaparım", % 19'u (47 kişi) "aile desteği sağlamaya çalışırım", % 7'si (16 kişi) "ödüllerden mahrum bırakırım" ve % 1'i (3 kişi) "olumsuz not veririm" diye cevap vermiştir. Öğrencilerin verilen ödevleri yapmaması ve sorumluluk üstlenmekten kaçınmaları durumunda öğretmenlerin olumlu bir tutum sergileyerek onları ödüllü hedefler koyarak sorumluluk almaya motive etmeye çalıştıkları görülmektedir. Ancak kişisel rehberlik yaparak onları başarılı olmak için sorumluluk almanın

gerekli olduğu konusunda farkındalık yaratmaları daha uygun bir davranış olarak görülmektedir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı ise öğrencilerin kıyafet, saç, tırnak temizliğine dikkat etmemeleridir. Öğretmenlere yöneltilen sekizinci soru temizliğine dikkat etmeyen öğrencilere karşı nasıl bir tavır takındıkları ile ilgilidir. Grafik 8'de öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 8. Kıyafet, Saç, Tırnak Temizliğine Dikkat Etmeyen Öğrencilere Karşı Öğretmen Davranışları

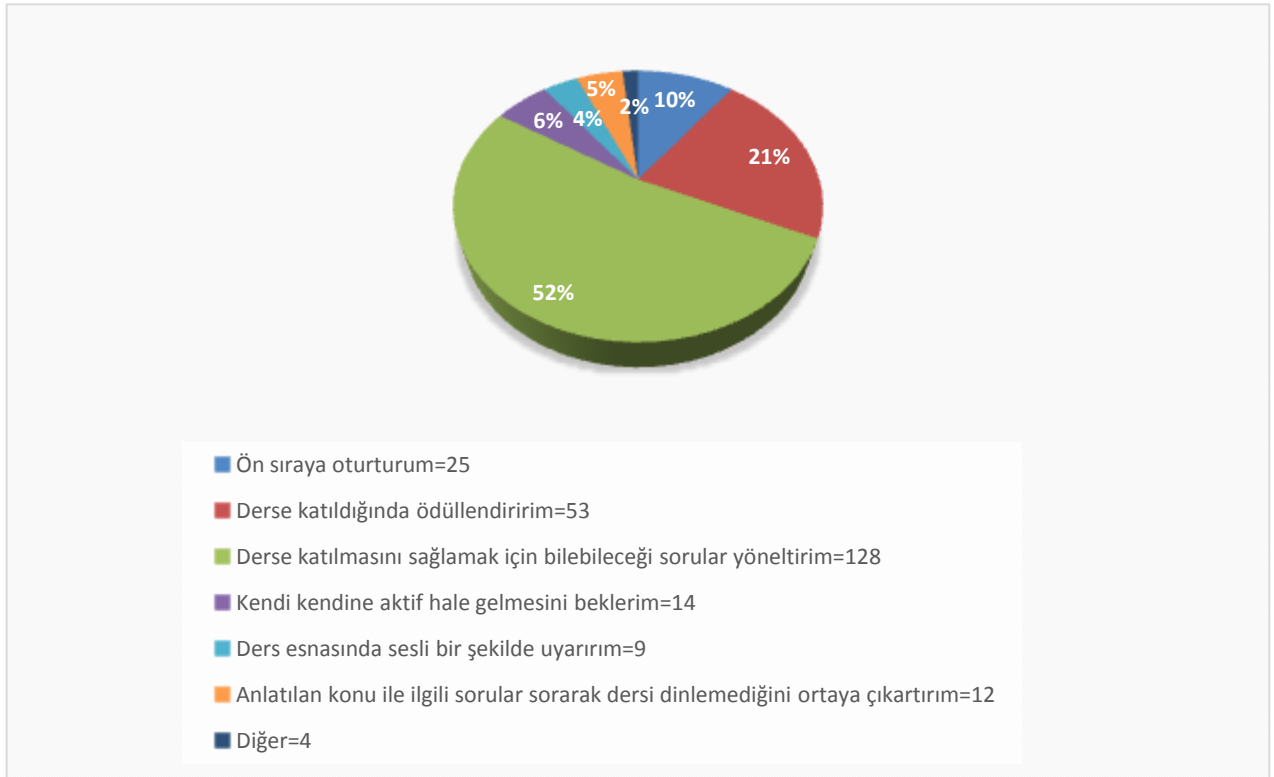

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 35'i (86 kişi) bu problemle karşılaştığında "farklı örneklerle temizliğin önemini belirtirim", % 24'ü (59 kişi) "bunlara dikkat etmesi durumunda ödüllendiririm", % 21'i (51 kişi) "ailesiyle görüşürüm", % 9'u (22 kişi) "uyarırım", % 7'si (16 kişi) "dışarıda bireysel olarak görüşürüm" ve % 3'i (8 kişi) "cezalandırırım" diye cevap vermiştir. Sınıf ortamında sıklıkla görülebilen ve istenmeyen davranışlar arasında kabul edilen öğrencilerin temizliklerine dikkat etmemeleri durumunda

farklı örneklerle temizliğin önemini belirterek onlarda farkındalık yaratmaya çalıştıkları görülmektedir. İkinci olarak da davranışsal bir tutum sergileyerek bunlara özen göstermesi durumunda ödüllendireceklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı ise öğrencilerin derse katılmamalarıdır. Öğretmenlere yöneltilen dokuzuncu soru derse katılmayan öğrencilere karşı nasıl bir tavır takındıkları ile ilgilidir. Grafik 9'da öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 9. Derslere Katılmayan Öğrencilere Karşı Öğretmen Davranışları

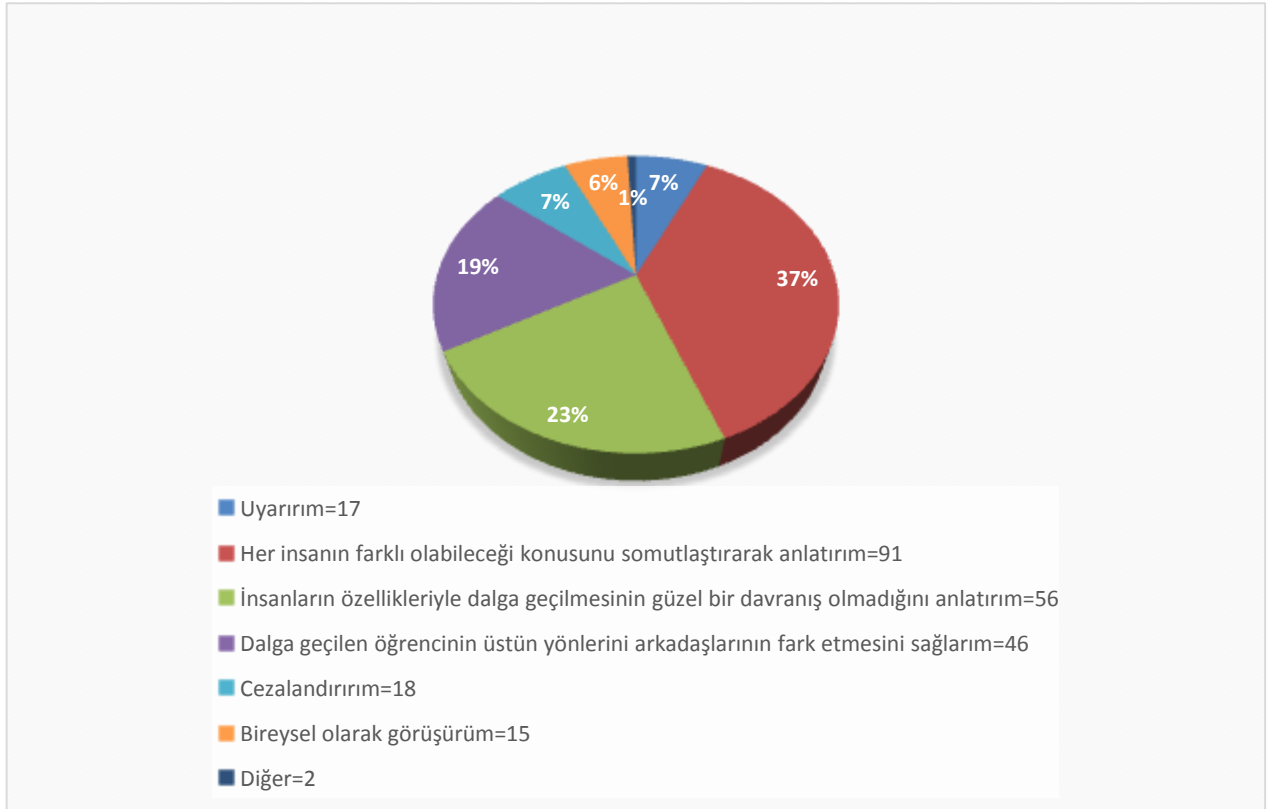

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 52'si (128 kişi) bu problemle karşılaştığında “*derse katılmasını sağlamak için bilebileceği sorular yöneltilim*”, % 21'i (53 kişi) “*derse katıldığında ödüllendiririm*”, % 10'u (25 kişi) “*ön sıraya oturtururum*”, % 6'sı (14 kişi) “*kendi kendine aktif hale gelmesini beklerim*”, % 5'i (12 kişi) “*anlatılan konu ile ilgili sorular sorarak dersi dinlemediğini ortaya çıkartırım*” ve % 4'ü (9 kişi) “*ders esnasında*

sesli bir şekilde uyarırım” diye cevap vermiştir. Öğrencilerin derslere katılmaması durumunda öğretmenlerin yarısından fazlası öğrencilerin derse katılmasını sağlamak için onlara bilebileceği sorular yöneltecekleri cevabını vererek olumlu bir disiplin davranışı sergileyeceklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü de yine davranışsal bir tutum içerisinde derse katıldığında öğrencilerini ödüllendireceklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer bir istenmeyen öğrenci davranışı öğrencilerin arkadaşlarının fiziksel özellikleriyle dalga geçmeleridir. Öğretmenlere yöneltilen onuncu ve son soru derse arkadaşlarıyla dalga geçen öğrencilere karşı nasıl bir tavır takındıkları ile ilgilidir. Grafik 10'da öğretmen cevaplarına ilişkin pasta grafiği görülmektedir.

Grafik 10. Arkadaşının Fiziksel Özellikleriyle Dalga Geçen Öğrencilere Karşı Öğretmen Davranışları

Bu araştırmaya katılan 245 sınıf öğretmeninden % 37'si (91 kişi) bu problemle karşılaştığında *“her insanın farklı olabileceğini konusu somutlaştırarak derste anlatırım”* % 23'ü (56 kişi) *“insanların özellikleriyle dalga geçilmesinin güzel bir davranış olmadığını anlatırım”*, % 19'u (46 kişi) *“dalga geçilen çocuğun üstün yönlerini arkadaşlarının fark etmesini sağlarım”*, % 7'si (18 kişi) *“cezalandırırım”*, % 7'si (17kişi) *“uyarırım”*, ve % 6'sı (15 kişi) *“bireysel olarak görüşürüm”* diye cevap vermiştir. Sınıf ortamında sıklıkla görülebilen ve istenmeyen davranışlar arasında kabul edilen öğrencilerin arkadaşlarının fiziksel özellikleriyle dalga geçmesi durumunda genel olarak öğretmenlerin olumlu bir disiplin anlayışına sahip oldukları ve her insanın farklı olabileceğini öğrencilerine somutlaştırarak anlatmak suretiyle bu davranışla başa çıkabileceklerini belirtmişlerdir. Çalışmamıza katılan öğretmenlerin genel olarak öğrenciler arasında kavga çıktığında sorunu aralarında çözdürmeye çalıştıklarını, derse karşı ilgisiz olan öğrencilere ilgi duydukları alanlarla ilgili ödevler verdikleri, kopya çekilmesi durumunda öğrencilerine güvenlerini sarstıklarını bildirdikleri, kendilerine karşı saygısızlık yaptığını düşündükleri öğrencilerle özel olarak görüştiklerini, sınıf düzenini bozan öğrencileri sözlü olarak uyardıkları, sınıf içerisinde gruplaşmalar olduğunda ortak oyunlar oynatarak sınıf bütünlüğünü sağlamaya çalıştıklarını, sorumluluk almaktan kaçınan öğrenciler için ödüllü hedefler koyarak onları sorumluluk almak konusunda motive ettiklerini, kıyafet, saç, tırnak temizliğine dikkat etmeyen öğrenciler için çeşitli örneklerle temizliğin önemini anlattıklarını, derslere katılmayan öğrencilerin katılımını sağlamak için ise onların bilgi seviyesine uygun sorular yönelttiklerini ve arkadaşının fiziksel özellikleriyle dalga geçen öğrencilere her insanın farklı olabileceğini konusunu somutlaştırarak anlattıklarını belirtmişlerdir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

İstenmeyen öğrenci davranışlarına karşı, sınıf öğretmenlerinin ne tür bir tutum içerisinde olduklarının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada öğretmenlerin genel olarak olumlu ve olumsuz tutumlar olmak üzere iki iki yönlü bir yaklaşım içerisinde oldukları görülmektedir. Olumsuz tutumlar daha çok sorunu kısa vadeli çözmeye yönelik *“uyarırım”*, *“olumsuz not veririm”*, *“sınıfta hatasını itiraf ettirerek alkışlatırım”*, *“sorunu aralarında çözdürmeye çalışırım”*, *“ödüllerden mahrum ederim”*, *“ön sıraya oturturum”*, *“sınıf başkanı yaparım”*, *“sınavını geçersiz sayarım”*, *“kopyasını elinden alırım”*, *“öğrencinin yerini değiştiririm”*, *“kızarım”*, *“görmezden gelirim”*, *“ödüle veririm”*, *“ceza veririm”* ve *“arkadaşlarına onu yalnız bırakmalarını telkinlerim”* gibi önlemler olup istenmeyen davranışın tekrar ortaya çıkmasını engellemekten çok, olumsuz etkileri azaltmaya yönelik önlemlerdir. Olumlu tutumlar ise sorunu uzun vadeli ve daha kalıcı olarak çözmeye çalışan *“aile ile işbirliği yapmak”*, *“bireysel rehberlik yapmak”*, *“sosyal faaliyetlerde bulunmak”*, *“birlikte ortak kararlar almak”*, *“sorumluluk kazandırmak”*, *“öğrencinin özel yeteneklerini geliştirmesine destek vermek”* gibi davranışlar olup, olumsuz davranışı değiştirmeye yönelik önlemler olarak değerlendirilebilir. Benzer çalışmalar incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kılıç-Özmen (2009) öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında uyguladıkları başa çıkma yollarını *“birebir konuşmak, sözlü uyarma, kuralları hatırlatma, ailesiyle görüşme, davranışından dolayı üzüldüğünü söyleme (ben-dili)”* olarak belirlemişlerdir. Çanakçı ve Çankaya (2011) ise çalışmasında öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında uyguladıkları yöntemleri *“psikolojik destek sağlama, kızma”*,

“uyarma”, “rehberlik etme”, “aile desteği sağlama”, “korkutma”, “ödüllendirme” ve “sorumluluk verme” olarak belirlemişlerdir. Elban (2009) araştırmasında, öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında en çok başvurdukları yöntemlerin; “dersi öğrencinin dikkatini çekecek şekilde işlemek”, “öğrenciyle birebir ilgilenmek”, “olumlu davranışlarında öğrenciyi ödüllendirmek”, “sosyal faaliyetler”, “okul-aile ve öğretmenin işbirliği içerisinde olması” olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında sergiledikleri davranışların standart bir örüntü göstermediği benzer durumlar için öğretmenlerin birbirinden bağımsız olarak kısa ve uzun vadeli başa çıkma davranışlarına başvurdukları görülmektedir (Çanakçı ve Çankaya, 2011; Elban, 2009; Kılıç-Özmen, 2009). Literatürdeki bulgulara göre öğretmenler sınıf yönetimi stratejileri oluşturmaktan ziyade davranışsal bir yaklaşımla, sorunu atlarmaya yönelik anlık çözümler ürettikleri görülmektedir (Öztürk ve Gangal, 2016). İstenmeyen öğrenci davranışlarını azaltmak ve öğretmenleri olumlu ve uzun vadeli disiplin davranışlarına yönlendirmek için sınıf yönetimi öğretmen yetiştiren kurumlar ve MEB ortak projeler yürüterek, öğretmenlerin daha bilinçli uzun vadeli stratejiler geliştirerek etkili çözümler üretebilmelerini sağlamaları gereklidir.

KAYNAKÇA

- Çanakçı, H. ve Çankaya, İ. (2011). Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla başa çıkma yolları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(2), 307-316.
- Çetin, B. (2013). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1), 255-269.
- Elban, L. (2009). *İlköğretimdeki öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve çözüm bulma durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kılıç-Özmen, Z. (2009). *İlköğretim öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleriyle öğrencilerin istenmeyen davranışlarını algılamaları ve başa çıkma yöntemleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, Y. ve Gangal, M. (2016). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin disiplin, sınıf yönetimi ve istenmeyen davranışlar hakkındaki inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31(3), 1-16.
- Uzun, A. (2005). *Özgürleştiren Disiplin*. Bilge Yayınevi: İstanbul